

Bransjens syn på fiskeoppdrett og renere teknologi

Av Ole Haugen.

Ole Haugen er fiskeoppdretter og leder i Sør-Trøndelag fiskeoppdrettslag.

*Innlegg på seminar i Norsk Vannforening
22. oktober 1992.*

I følge SFT står dere nå ovenfor en såkalt «problemeier», eller det som svært mange kaller en «stor forurenser». En representant for en næring, som de siste åra har blitt tildelt utallige og harde angrep og nederlag — gjerne fra «de som kan og vet så mye mer og bedre».

Fiskeoppdretter assosieres gjerne med:

- rømming og genforurensing
- ukritisk og høyt antibiotikaforbruk
- svart omsetning
- konkurser, osv. osv.,

kort sagt, opphav til mye elendighet og «død og fordervelse». Sper man så på og hevder at den norske fiskeoppdretter, som regel, har lav kompetanse og manglende styring og kontroll i forhold til det han eller hun bedriver, ja da er vel «bildet» komplett og temmelig håpløst.

Et slikt «bilde», slike assosiasjoner, er høyst problematisk å bære rakrygget. Man føler seg «tråkket på mens man ligger nede». Som følge av dette blir man bitter og gjernne urasjonell i sine vurderinger og handlinger, bl.a. fordi det i en slik tilstand kan være vanskelig å skjelne mellom «samaritanen» og «leiemorderen».

Denne forsamling håper og tror jeg ikke tilhører sistnevnte kategori. Jeg tror vel at både arrangør, øvrige innledere og deltakere er enige med meg i at «*dialog*» er den beste teknikk for å kunne bestemme og løse problemer man eventuelt står ovenfor.

Spørsmålet som er reist: «*Hvilke syn har bransjen på behovet for og prioriteringer innen bruk av renere teknologi?*» — er vel nokså ledende, og avkrever nærmest umiddelbare innrømmelser.

La meg aller først få understreke at jeg ikke er utstyrt med noe mandat til å besvare dette på vegne av bransjen. Dernest få understreke de ulike oppfatninger som naturlig nok gjør seg gjeldende.

Går man inn på en definisjon av begrepet «renere teknologi», så er jeg redd for at de fleste henfaller, i for stor grad, til å tenke fysiske innretninger og hjelpemidler. Etter min oppfatning dreier det seg om noe langt mer, dersom siktemålet er å oppnå forbedringer på det som måtte være problemer av uakseptabel karakter og omfang, og dermed gode nok svar på det/de spørsmål som er reist.

Besvarelsen på spørsmålet er forøvrig først og fremst avhengig av *problemoppfatningen*. Denne vet vi er ulik, og det er derfor av avgjørende viktighet at

man allerede på dette nivå eller stadium søker størst mulig grad av felles oppfattelse eller forståelse. Dette igjen blir i altfor liten grad vektlagt, og dermed foretas endringer og prioriteringer på feil eller for dårlig grunnlag.

Søker man i tillegg å gjennomføre endringer i form av forbud, pålegg, lover og reguleringer, ja da er man fort over på lite formålstjenelige strategier. Slike systemer og rigorøse nettverk, som forbud, pålegg osv., blir av næringsutøverne lett oppfattet som maktarrogante, virkelighetsfremmede og fiendtlige. Og hva oppnår man da? — Jo, motstand og stor oppfinnsomhet for å unnsnippe eller omgå systemene. Altså effekter som de aller færreste av oss ønsker.

Svarene eller «verktøyene» vi er ute etter, må stimulere til størst mulig grad av seriøs, planmessig og organisert adferd, for derigjennom å oppnå langsiktig økonomisk lønnsomhet for næringsutøveren og det omkringliggende miljø - kollegaene og samfunnet generelt.

Og nettopp *lønnsomhet er et helt sentralt stikkord*. Det er hevet over tvil at vårt største konkurransemessige fortrinn som oppdrettsnasjon, finner vi i og ved våre unike betingelser langs kysten. En kyst som gjør det mulig å drive fiskeoppdrett med en rimelig teknologi — ved såkalte åpne anlegg eller mæranlegg fritt forankret i sjøen. *Hvorfor støter vi da, etter min oppfatning og så altfor ofte, på svar eller løsninger som «flytt fisken på land — i lukkede anlegg»?* De bedriftsøkonomiske begrunnelser, tuffet på kommersielle resultater, er ihvertfall ikke særlig entydige. *Mangler man ikke da det mest avgjørende, når man skal besvare spørsmål som går på behov og*

prioriteringer angående renere teknologi? Mitt svar på dette er allerede gitt.

Med sistnevnte har jeg også allerede sagt at den videre diskusjon, mhp å definere behov og prioriteringer, må være tuftet på våre konkurransemessige fortrinn, og dermed prioritering av teknologiske forbedringer av dagens anleggs og utstyrstyper. Så kategorisk tør jeg være, uten at det dermed må tøyes så langt som at «*den som bare har en hammer, har lett for å oppfatte ethvert problem som spiker*», for å sitere en kjent organisasjonsteoretiker.

Hva er det så som bør må forbedres?

Etter min oppfatning, kan det generelt besvares som følger:

— *størst mulig reduksjon av forbruket av fremmedstoffer, og dermed tilførselen av dette til det øvrige marine miljø.*

Jeg bruker bevisst uttrykket *fremmedstoffer*, og inkluderer ikke organisk stoff/næringssalter i dette. Sistnevnte fordi;

— forurensingseffektene virker å være noe overdrevet fra enkelte hold. Vanlig forstoff og ekskrementer er «foredlede» bestanddeler hentet fra naturen, og i hovedsak det marine miljø. Vi vet at naturen, og særlig dersom man driver på gode lokaliteter og har vekselbruk/generasjonsadskillelser, i løpet av kort tid evner «å ta hånd om dette» - uten skade.

Dersom tilførselen av organisk materiale fra forstoff og ekskrementer innebærer forurensing, ja da må vi være klar over at slik forurensing var mye større i «de gode gamle dager». Det er i denne sammenheng nok å nevne;

— gyttingen fra de millioner av hektoliter sild langs og ved vår kyst, som ga «metervise lag» med rogn og melke,

hvorav det aller meste døde og gikk i forråtnelse.

- fjæra heime, når seifiske var på sitt høyeste på sommeren. Hodet og innvoller «lå som berg» i og utover fjæra, men det forsvant uten at vi kunne registrere uheldige følgeskader. Tvert imot, det var et yrende liv, over og i sjøen.
- skreifiske i Lofoten, når det på slutten av sesongen nærmest var umulig å flyte med båt på havna, p.g.a. opphopningen/deponeringen, eller om man vil, utslippet av hoder og innvoller.

La meg også tilføye, forspill har såvidt direkte og negative økonomiske følger, at «enhver med hode på rett ende av kroppen» har og ser stor interesse av å begrense dette mest mulig. Nærmere utdypning av dette skulle være unødvendig.

Når det er sagt, så betyr det ikke at det kan være behov for teknologiske nyvinninger, med sikte på å optimalisere bruken og effektene av fortildelingen. *Vi trenger bedre utstyr for å registrere foropptak og forutnyttelse, ved å få bedre og kontinuerlig oppdatert viten om tilvekst, gjennomsnittsvekt, total biomasse og størrelsesfordeling.* Dette imøtekommer behov som går på uønsket utslipp, og behov begrunnet i bedriftsøkonomiske og markedsmessige utfordringer. De løsninger som finnes pr. idag, er ikke gode nok. Tvert imot, svært mye av det som finnes har hatt uønskede effekter.

Finurlige tekniske løsninger, og data-skjermen, har i for stor grad vunnet innpass, uten å ha de nødvendige kvaliteter. Og det kanskje aller værste, de har, gjerne som overordnet formål å redusere eller overflødiggjøre røkterens tilstedeværelse ved mærkanten.

Da mistet man langt mer enn man oppnådde, fordi jeg tør påstå at det fram til i dag, og i uoverskuelig framtid, hverken finnes eller vil bli utviklet noe som kan erstatte den «våkne», *interesserte og motiverte røkteren.* Her ligger utfordringen, og samtidig nødvendige *respekt for den intensive biologiske produksjon,* som det handler om. *Den industrielle produksjonsfilosofi må ikke vinne større innpass enn det den allerede har gjort.*

Sistnevnte tror jeg også har vesentlig betydning for det jeg sa var behovet, relatert til forurensingsproblematikk, nemlig *størst mulig reduksjon av fremmedstoffer.* Her er det *avgjort behov for teknologiske og metodiske forbedringer.* Jeg vil ikke ta mål av meg til å kunne være så konkret på dette, men kort nevne:

- * Behov for utvikling av alternative antigroemidler uten uønskede fremmedstoffer. Jeg tror ikke «vask og skift oftere» er en strategi som er eller blir tilfredsstillende. Herunder må vi hensynta den store betydning som ugrodde nøter og god gjennomstrømning har for fiskens helse og trivsel.
- * Behov for *bedre medisiner - mer effektive, men mindre skadelige.* Herunder er det også behov for å vurdere dagens anbefalte/pålagte tildelingsstrategi. Min og fleres erfaring viser bedre effekter og klare fordeler ved:
 - større doser/kurer og appetitt-/håndforing, jfr. faren for underforing eller kort og godt faren for «ingenenting til de som trenger det mest» - de svakeste, taperne osv.
 - ingen foring dagen før og dagene mellom medisinforing, jfr. reduksjon av stress, optimalisering og til til opptak gjennom fordøyelsessystemet.

- * Behov for *bedre vaksiner - bedre vaksinasjonsteknologi og bedre metoder*.
- * Behov for *andre og bedre avlusningsmetoder*, fordi denne «skapningen» er direkte og indirekte en stor årsak til våre problemer. Dette område vil antakelig bli nærmere berørt senere i dag, men relatert til utviklingsbehov vil jeg særlig rette oppmerksomheten på ønske om økt tilgjengelighet og større bruk av leppefisk. Sats gjerne millionbeløp fra SFT's program til utvikling og organisering av fangst og overvintring av denne «medhjelperen». Dette må da være natur og miljøvern på sitt aller beste!

Mer kunne vært berørt, og jeg kunne vært mer konkret. Dog, jeg velger å avrunde som følger:

- * Norsk fiskeoppdrett er ikke ferdig utviklet. Etter vekslende vanskelige og sorgløse barneår, har man nå passert en turbulent ungdomstid med vekstproblemer av forskjellig karakter. Det er tid for å roe ned — konsolidere, og man ønsker å få vist sin modenhet ovenfor sine omgivelser, noe som helst må tuftes på gjensidig respekt.
- * Vi har en unik posisjon, og vi har unike muligheter. Vi er en næring «skreddersydd» for vår kystnatur og vårt kystmiljø, — en natur og et miljø som de fleste av oss er dypt forankret i, og som vi ønsker og trenger å ta vare på. «Norsk fiskeoppdrett i harmoni med naturen» er ingen floskel, men det er en dyd av nødvendighet. At vi skulle representere eller tilstrebe noe

annet, faller på sin egen urimelighet og inkonsekvens.

- * Fiskeoppdretteren må være en kremmer, men en tålmodig og arbeidssom sådan. Derfor er han og må han være sterkt og daglig engasjert, for å kunne røkte og ta vare på sin fisk slik at den ikke dør eller rømmer —, fordi det er jo så lite lønnsomt — så tapsbringende.
- * Rune Gerhardsen sa nylig: «Sosialdemokrati er å ta ansvar for seg selv og andre». Med fare for stempelet populistisk, tør jeg, i denne anledning, omskrive dette og si: «*Natur og miljøvern er som fiskeoppdrett — det er å ta ansvar for seg selv og andre*».
- * Som representant for norsk fiskeoppdrettsnæring vil jeg helt til slutt si:
 - *Vi har store behov for forskningsinnsats og teknologiske forbedringer og nyvinninger — ja en renere teknologi. Men vi er overbevist om at ressursanvendelsen og resultatene blir aller best, dersom vi blir tatt med på råd når prioriteringer m.v. skal foretas.*
 - *Vi har behov for råd og veiledning, og vi har behov for trafikkregler og politi. Men som alle andre, vi må ha rett til å forsvare oss, og det er uakseptabelt med de som forsøker å opphøye seg selv til å være både påtalemyndighet og dommer!*
 - *Dialog er noe vi trenger, og som vi tror på. Det gir muligheter for økt kunnskap om hverandre, og derigjennom økte muligheter for gjensidig respekt.*